

KO TE

KAHITI O NIU TIRENI.

HE MEA TA I RUNGA I TE MANA O TE KAWANATANGA.

PONEKE, PARAIRE, APERIRA 24, 1896.

Tukunga Mana Whakahaere ki te Kooti Whenua Maori.

GLASGOW, Kawana.

OTA O TE KAUNIHERA.

I te Whare o te Kawanatanga, i Poneke, i tenei te 25 o nga ra o Maehe, 1896.

I reira:

TU ANA KO TE HONOURABLE W. C. WALKER, HIRI TUMUAKI O TE KAUNIHERA I TAUA RA.

NOTEMEA e meingatia ana i raro i nga tikanga o tekiona tekau-ma-waha o "Te Ture Kooti Whenua Maori, 1894," ka whai mana whakahaere te Kooti Whenua Maori ki runga ki nga whenua katoa e tau nei nga tikanga wahanga tekau o taua tekiona tekau-ma-waha ra ki runga: Engari kua e whakahaerea e te Kooti tenei mana ona kia puta ra ano i te Kawana i roto i tona Kaunihera tana kupu whakahaere kia peratia: A i te mea he whenua e whai mana pera ana te Kooti i runga, te whenua e mau nei te whakaaturanga i roto i te Kupu Apiti ki tenei, a he mea tika kia whakamana te Kooti ki te whakahaere i taua mana pera;

Na, tenei, te Kawana o te Koroni o Niu Tireni, i runga i te kupu tohutohu, kupu whakaae hoki o te Kaunihera Whiriwhiri o taua Koroni, te whakamana nei i taua Kooti ki te whakahaere i taua mana ki runga ki taua whenua—ra ara ki te whakatau mehemea ranei i meingatia kaore, ranei i meingatia e te Kooti Whenua Maori taua whenua tetahi wahi ranei o taua whenua i te whiriwhiringa i nga lake, e te tangata e nga tangata ranei i whakaarohia nona, no ratou ranei taua whenua, kia puritia e te tangata e nga tangata ranei e whakaarohia ana nona, no ratou ranei te whenua, i runga i te tikanga tiaki mo etahi Maori kaore nei i whakaarua o ratou ingoa ki roto ki te tiwhikete o taua whenua; a ki te whakatau hoki kowai ma nga Maori (mehemea tena ano etahi) o tika ana kia whakawhiwhia ratou ki nga painga o te whenua e tiakina peratia ana, me te whakahaere kia whakaarua ana Maori ki te pukapuka whakamana take, ratou taui me nga tangata i whakaarohia no ratou te whenua, kia uru ranei hei whakakapi mo ratou mo etahi ranei o ratou—a mo runga mo enei tikanga ka ahei te whakakore te whakarere ke ranei i te pukapuka whai-taketanga ki te whenua, me te whakaputa i nga Karauna karaati hou, i tetahi atu pukapuka whai-taketanga hou ranei e tika ana kia mahia, me te whakahaere atu ki runga ki taua whenua i nga mana whakahaere me era atu mana katoa e tau ana ki runga ki te Kooti Whenua Maori i runga i nga tikanga o wahanga tekau o tekiona tekau-ma-waha o "Te Ture Kooti Whenua Maori, 1894."

KUPU APITI.

TERA pihi whenua katoa i Whare-Kauri, e mohiotia ana ko Kekerione 1w, e 81 nga eka e 2 nga ruuri 14 nga paati i roto; nui ake iti iho ranei aua mehuatanga katoa.

ALEX. WILLIS,
Kai-tuhituhi o te Kaunihera.

WHAKANUKUHANGA I TE TUUNGA O TE KOOTI WHENUA MAORI KI OTOROHANGA, KI TE
12 O NGA RA O MEI, 1895.

"Te Ture Kooti Whenua Maori, 1894."

Tari Kooti Whenua Maori, Akarana, 15 Aperira, 1896.

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai, ko te Kooti Whenua Maori, i panuitia kia tu ki Otorohanga, a te 23 o nga ra o Aperira, 1896, kua whakanukuhia ki te 12 o nga ra o Mei, 1896.

NA HEMI W. PARAONE
Kai-Rehita.

Tono Pukapuka Whakamana Kai-whakahaere Wira.

Mo te wira a WIREMU RUPA, o Te Awahou, Rotorua, kua mate. Tari Kooti Whenua Maori, Akarana, 13 Aperira, 1896.

I RUNGA i tetahi pukapuka tono i tukua mai e Hiria Haua, kia whakaputaina atu he Pukapuka Whakamana Kai-whakahaere mo taua wira e apiti ana ki taua tono.

Na, he panuitanga tenei ko nga tangata katoa e whakahe ana ki taua tono me tuku mai e ratou he pukapuka arai i taua tono ki te Tari o te Kai-Rehita o te Kooti Whenua Maori, i Akarana nei, i runga ano i te tikanga tuku pukapuka pera, me tuku mai aua pukapuka arai i roto i nga marama e rua i muri atu i te ra o te putanga o tenei *Kahiti*.

NA HEMI W. PARAONE, Kai-Rehita.

"Te Pure Kooti Whenua Maori, 1894."

I ROTO I TE KOOTI WHENUA MAORI
O NIU TIRENI.

MO runga mo tetahi whenua i te Takiwa o Waikato e mohiotia ana ko Opuatia Nama 5A, e puritia ana i raro i tetahi Karanua karaati, i tuhia i te 14 o nga ra o Hune, 1866, ko te nui o taua whenua e 2,634 nga eka.

I te tuunga o te Kooti Whenua Maori, ki Te Paina, i te tekau o nga ra o Aperira, 1896, i te araro o William Gilbert Mair, Kai-whakawa, raua ko Nikorima Poutotara, Ateha.

Notemea ko nga ingoa o nga tangata Maori e whakaaturia ana i roto i te Kupu Apiti e piri nei ki tenei, he mema no te Poari Kaporeiti, e mohiotia ana te ingoa ko Te Opuatia Nama 5A, Kaporeihana, kua tukua mai ki te Kooti e te Tiamana, i runga ano i te whakaingotanga me te whaka-tuunga a taua Poari Kaporeiti hei Komiti.

A kua whakahaere kua whakaritea hoki ko nga tangata e mau nei o ratou ingoa i taua Kupu Apiti kua tino whaka-turia hei Komiti i runga i nga tikanga o taua Ture.

He mea tuhi e toku ringa me te hiiri hoki o te Kooti i tenei te tekau o nga ra o Aperira, 1896.

NA TE MEA,
Kai-whakawa.

TE KUPU APITI.

HANARETA HIRA TE AHO,
PAORA POMARE,
TE HWE HOHUA,
HIRA TE AHO, me
HENARE KAHU.

"Te Pure Kooti Whenua Maori, 1894."

I ROTO I TE KOOTI WHENUA MAORI
O NIU TIRENI.

MO runga mo tetahi whenua i te Takiwa o Waikato, e mohiotia ana ko Opuatia Nama 3, e puritia ana i raro i tetahi Karanua karaati, i tuhia i te 14 o nga ra o Hune, 1866, ko te nui o taua whenua e 7,751 nga eka.

I te tuunga o te Kooti Whenua Maori, ki Te Paina, i te tekau o nga ra o Aperira, 1896, i te araro o William Gilbert Mair, Kai-whakawa, raua ko Nikorima Poutotara, Ateha.

Notemea ko nga ingoa o nga tangata Maori e whakaaturia ana i roto i te Kupu Apiti e piri nei ki tenei, he mema no te Poari Kaporeiti, e mohiotia ana te ingoa ko Te Opuatia Nama 4, Kaporeihana, kua tukua mai ki te Kooti e te Tiamana, i runga ano i te whakaingotanga me te whaka-tuunga a taua Poari Kaporeiti hei Komiti.

A kua whakahaere kua whakaritea hoki ko nga tangata e mau nei o ratou ingoa i taua Kupu Apiti kua tino whaka-turia hei Komiti i runga i nga tikanga o taua Ture.

He mea tuhi e toku ringa me te hiiri hoki o te Kooti i tenei te tekau o nga ra o Aperira, 1896.

NA TE MEA,
Kai-whakawa.

KUPU APITI.

WIREMU KARAKA TE AHO,
NGATETE KARAKA TE AHO,
TE HIRA TE AHO,
HENARE KAHU, me
HIRA TE HEMI TE AHO.

"Te Pure Kooti Whenua Maori, 1894."

I ROTO I TE KOOTI WHENUA MAORI
O NIU TIRENI.

MO runga mo tetahi whenua i te Takiwa o Waikato, e mohiotia ana ko Opuatia Nama 3, e puritia ana i raro i tetahi Karanua karaati, i tuhia i te 14 o nga ra o Hune, 1866, ko te nui o taua whenua e 2,662 nga eka.

I te tuunga o te Kooti Whenua Maori, ki Te Paina, i te tekau o nga ra o Aperira, 1896, i te araro o William Gilbert Mair, Kai-whakawa, raua ko Nikorima Poutotara, Ateha.

Notemea ko nga ingoa o nga tangata Maori e whakaaturia ana i roto i te Kupu Apiti e piri nei ki tenei, he mema no te Poari Kaporeiti, e mohiotia ana te ingoa ko Te Opuatia Nama 3, Kaporeihana, kua tukua mai i tenei ra ki te Kooti e te Tiamana, i runga ano i te whakaingotanga me te whakatuunga a taua Poari Kaporeiti hei Komiti.

A kua whakahaere kua whakaritea hoki ko nga tangata e mau nei o ratou ingoa i taua Kupu Apiti kua tino whaka-turia hei Komiti i runga i nga tikanga o taua Ture.

He mea tuhi e toku ringa me te hiiri hoki o te Kooti i tenei te tekau o nga ra o Aperira, 1896.

NA TE MEA,
Kai-whakawa.

KUPU APITI.

HORI TANIKENA,
RAMEKA TE RAO,
MUIU TE RAO, me
AREKA TANIKENA.

Te Makarini Scholarships, e tukua ana i te Karoti Maori Haahi Pei.

TORU nga *Scholarship* e puta ana i te tau mo nga tau e rua, a e £35 nga moni mo te *Scholarship* kotahi. Ko ana *Scholarship* ka whakaputaina ki nga tamariki (tokotoru) e puta ana i te uiuinga mataauranga i ia tau i ia tau. Kotahi o ana *Scholarship* e tuwhera ana ki nga tamariki Maori katoa e iti iho ana o ratou tau i te tekau maono i te ra whakamutunga o te marama i mua atu o te ra i whakaritea mo tenei uiuinga mataauranga. Ko era atu *Scholarship* e rua e tuwhera ana ki nga tamariki Maori katoa e iti iho ano o ratou tau i te tekau marima i te ra whakamutunga o te marama i mua atu o te ra i whakaritea mo tenei uiuinga mataauranga, ara ki nga tamariki kahore ano kia tae ki Te Aute ki Tipene ranei kura ai, a e whaka-rohia ana hoki e te Kaifitecimo Kura Maori i hono tonu to ratou haere ki te Kura i roto i nga marama tekau ma rua i mua atu o te uiuinga mataauranga.

Ko te *Scholarship* kotahi hei whakataetaenga ma nga tamariki pakeke ake e tukua ana i raro i nga tikanga kua whakataketoria e nga Kai-tiaki o nga moni mo te Makarini *Scholarship*, kua oti te ta ki roto ki "Nga Kupu Tohutohu mo nga Kura Maori, 1893," ki roto ano hoki ki nga Ritenga Whakahaere Apiti kua tukua aia ki nga Kai whakaako Kura katoa. Ko nga tamariki e uru ana ki te uiuinga mataauranga mo nga *Scholarship* ma nga tamariki iti iho nga tau ka uiuia to ratou mataauranga ki nga mea kua oti te whakaatu i roto i "Nga Kupu Tohutohu mo nga Kura Maori, 1893," mo te Tuunga Mataauranga Tuwha (Standard IV.). Engari ko nga kupu patai ka tuhia hei whakahokinga ma ratou ka pakeke aia i era e pataia ana i roto i nga uiuinga mataauranga i raro i taua Tuunga Mataauranga. Ka tu taua uiuinga mataauranga ki nga wahi e mohiotia ana e pai ana hei haerenga atu mo nga tamariki a te 21 me te 23 o nga ra o Tihema, 1896.

Ko nga tamariki e mea ana kia uiuia ta ratou mataauranga, me tuku pukapuka atu ki te Kai-tiroiro Kura, i te Tari o nga Kura i Peneke, whakaatu i to ratou hiahia kia haere atu ratou ki te uiuinga mataauranga, me tuku atu ranei ki te Kai-whakaako o ta ratou Kura, mana e tuku mai. Ko taua whakaaturanga me tuku mai i roto i te meera i mua atu o te 31 o nga ra o Oketopa, o haere ake nei.

Ko nga kape o nga pukapuka whakaatu i nga tikanga kua whakataketoria e nga Kai-tiaki me te ahua o te pukapuka e meingatia ana kia tuhia e te tamaiti e mea ana kia uiuia taua mataauranga, hei nga Kai-whakaako o nga Kura Maori, nga Kura nohoanga tamariki, nga Hekeretari o nga Kura Poata, me te Hekeretari o nga Kura e takoto ana, a me tonu atu ki a ratou.

NA TE POPI,
(JAMES H. POPE.)
Kai-tiroiro i nga Kura Maor
Peneke, te 24 o nga ra o Maehe, 1896.

KOITI WHENUA MAORI KI KIHIPANE, A TE 27 O NGA RA O APERIRA, 1896.

"Te Ture Kooti Whenua Maori, 1894."

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai ka tu te Kooti ki Kihipane, a te 27 o nga ra o Aperira, 1896, ki te whakawa ki te uiui hoki i nga tikanga o nga tono e mau i te Kupu Apiti i raro nei. Ki te kore te Kooti e tu a taua ra ka tu a muri tata atu ina watea i etahi atu o ona raruraru.

I tuhia i tenei te 8 o nga ra o Aperira, 1896.

Tari Kooti Whenua Maori, Kihipane.

NA HONE PURUKINI,
Kai-Rehita.

[Gisborne, 96-12.]

KUPU APITI.

TONO KIA WHAKATUTURUTIA NGA TUKUNGA WHENUA.

Nama.	Te Ahua o te tuku.	Te ra i hainatia ai.	Te ingoa o te whenua.	Nga ingoa o nga tangata e whai tikanga ana ki taua whakahaereanga.
1	Riihi	9 o nga ra o Akuhata, 1895	Pouawa, Rota 1, wahi o Pouawa Poraka I.	Apihai Tangomate me Hoani Piwaka ki a W. D. Lysnar.
2	Hoko	9 o nga ra o Maehē, 1896	Puhatikotiko Nama 4B	Ka Pahoho ki a F. J. Tiffen.
3	Hoko	9 o nga ra o Maehē, 1896	Puhatikotiko Nama 5B	Ka Pahoho ki a F. J. Tiffen.
4	Hoko	9 o nga ra o Maehē, 1896	Puhatikotiko Nama 7B	Ka Pahoho ki a F. J. Tiffen.
5	Hoko	2 o nga ra o Nowema, 1895	Tokomaru Nama 1B ..	Hatiwira Pahura (kai-ririwhi o Ihimaera Pahura) me etahi atu ki a H. Loisel.
6	Hoko	20 o nga ra o Maehē, 1896	Tokomaru ki te Tonga Nama 2B	Heta Mangungu ki a H. Loisel.
7	Hoko	7 o nga ra o Tihema, 1895	Tokomaru Nama 2B ..	Hatiwira Pahura (kai-ririwhi o Ihimaera Pahura) me etahi atu ki a H. Loisel.
8	Hoko	28 o nga ra o Hanuere, 1896	Tokomaru Nama 3B ..	Wiremu te Hau ki a H. Loisel.
9	Hoko	2 o nga ra o Nowema, 1895	Tokomaru Nama 3B ..	Hapi Hinaki (kai-ririwhi o Paraone Hinaki) me etahi atu ki a H. Loisel.
10	Hoko	10 o nga ra o Tihema, 1895	Tokomaru Nama 4 ..	Karaitiana Amaru me Arihi te Ruki kai-tiaki me Katerina Ruki me etahi atu ki a H. Loisel.
11	Hoko	20 o nga ra o Hanuere, 1896	Maugacae Nama 1s ..	Karaitiana Amaru me etahi atu ki a R. Colebrook.

KOITI WHENUA MAORI KI KERETAONE, A TE 29 O NGA RA O APERIRA, 1896.

"Te Ture Kooti Whenua Maori, 1894."

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai ka tu te Kooti ki Keretaone, a te 29 o nga ra o Aperira, 1896, ki te whakawa ki te uiui hoki i nga tikanga o nga tono e mau i te Kupu Apiti i raro nei. Ki te kore te Kooti e tu a taua ra ka tu a muri tata atu ina watea i etahi atu o ona raruraru.

I tuhia i tenei te 16 o nga ra o Aperira, 1896.

Tari Kooti Whenua Maori, Ponēke.

NA TE HONE MANA,
Kai-Rehita.

[Wellington, 96-25.]

KUPU APITI.

TONO WHAKAWA WEREWERE.

Nama.	Kai-tono.	Te ingoa o te whenua.
79	Katerina Kingi me etahi atu (Wai. 175-3, 3/228)	Whakatōmotōmo.
80	Katerina Kingi me etahi atu (Wai. 224-9, 3/229)	Waitūtuma Nama 1 (Te Kōpi).

TONO WHAKATU KAI-RIRIWHI KI NGA PAANGA WHENUA.

Nama.	Kai-tono.	Te ingoa o te whenua.	Te tangata kua mate.
81	Piripi Waaka (Wai. 5-1, 5/130)	Te Ahirara	Paeone Maika.
82	Piripi Waaka (Wai. 186-7, 5/130)	Te Waipuna	Paeone Maika.
83	Piripi Waaka (Wai. 147-15, 5/131)	Tutaehaohao	Paeone Maika.
84	Piripi Waaka (Wai. 76-3, 5/131)	Ngapuketūrua	Paeone Maika.
85	Piripi Waaka (Wai. 40-19, 5/131)	Te Maipi Nama 7	Paeone Maika.
86	Piripi Waaka (Wai. 26-23, 5/132)	Makirikiri	Paeone Maika.
87	Piripi Waaka (Wai. 161-41, 5/132)	Te Unuunu	Paeone Maika.

KO TE KAHITI O NIU TIRENI.

TONO WHAKATU KAI-RIIWHI KI Nga TAONGA.

Nama.	Kai-tono.	Te ingoa o te tangata kua mate.
88	Eruha Piripi te Maari (P.E. 217-1, 1/90)	Piripi te Maari.

TONO KIA WHEKIA TE HERE.

Nama.	Kai-tono.	Te ingoa o te whenua.
89	Horiana Natanahira (Wai. 74-37, 2/21)	Ngawakaakupe B.
90	Horiana Natanahira (Wai. 74-39, 2/22)	Ngawakaakupe Nama 2c.

TONO KIA WHAKATUTURUTIA Nga TUKUNGA WHENUA.

Nama.	Te Ahua o te Tuku.	Te ra i hainatia ai.	Te ingoa o te whenua.	Nga ingoa o nga tangata e whai tikanga ana ki taua whakahaerenga.
91	He hoko (96-164)	25 o nga ra o Pepuere, 1896	Moiki Nama 3, tetahi wahi	Akenchi Tutere ki a John Craig McKerrow.
92	He hoko (96-165)	28 o nga ra o Pepuere, 1896	Uruokakite ki te Tonga B, Nama 8	Henare Kingi me etahi atu ki a John Craig McKerrow.

Panui Whakaatu i raro i nga Tikanga o Huarahi Whakahaere Nama 133.

Tari o te Kai-Rehita, Poneke, 22 Aperira, 1896.

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai kua tukua atu he tono ki tetahi Kai-whakawa o te Kooti, kia whakaputaina he tiwhikete i raro i nga tikanga o tekiona 55 o "Te Ture Kooti Whenua Maori, 1894," whakatuturu i nga tono e mau nei te whakaaturanga i raro iho nei. Ko nga kupu whakahaere katoa mo te whakaputanga o aua tiwhikete me tauu mai ki ahau i roto i nga ra tekau ma wha i muri atu i te ra i perehitia ai tenei panui.

NA TE HONEHANA,
Kai-Rehita.

NGA TUKUNGA I WHAKAHUATIA I RUNGA AKE NEI.

Nama.	Te Ahua o te Tuku.	Te ra i hainatia ai.	Te ingoa o te whenua.	Nga ingoa o nga tangata e whai tikanga ana ki taua whakahaerenga.
1	He mokete	10 o nga ra o Aperira, 1896	Muaupoko A Nama 1; Muaupoko A Nama 2; Tekiona Nama 1; Ngarara ki te Hauauru A, Tekiona 8, 9, 10, 11, 12, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 72, me tetahi wahi o Tekiona 59, me Ngarara ki te Hauauru C, Tekiona 15, 17, me etahi wahi o Tekiona 20 me 21	Hannah Field rama ko Henry Augustus Field ki te Hupiritene o nga moni tuku nama a Te Kawanatanga ki nga tangata noho whenua.
2	He mokete	20 o nga ra o Aperira, 1896	Takiwa Rauiri o Wainuioru, Poraka VII, Tekiona 267	Wiremu Whatakorari ki te Hupiritene o nga moni tuku nama a te Kawanatanga ki nga tangata noho whenua.

I taia i runga i te Mana o te Kawanatanga o Niu Tireni, e HAMUERA KOHITARE, Kai-ta a te Kawanatanga, Poneke.